

А.И. Омарова*, э.ғ.к., доцент¹

Э.Р. Кузенбаева, э.ғ.м., аға оқытушы¹

Г.Д. Аманязова, э.ғ.к., қауымд. профессор¹

Ж. Тасқинбайқызы, э.ғ.м., аға оқытушы²

Ш. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік

технологиялар және инжиниринг

университеті, Ақтау қ., Қазақстан¹

Л.Б. Гончаров атындағы Л.Б. Гончаров атындағы

Қазақ автомобиль-жол институты, Алматы қ., Қазақстан²

* – негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)

e-mail: amina.uaysova.74@mail.ru

КОМПАНИЯНЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН БАҒАЛАУДЫҢ ЗАМАНАУЫ ӘДІСТЕРІ

Компанияның қаржылық әлеуетінің маңыздылығы-оны жасырын ішкі резерв ретінде қарастыру керек. Қаржы ресурстары-бұл кәсіпорынның қаржы жүйесі құратын және өзін-өзі дамыту инерциясын, өзін-өзі сақтауды және кәсіпорынның қаржы жүйесінің тұрақтылығын дамытуды қамтамасыз ететін резерв.

Зерттеу экономикалық қызметтің қаржылық көрсеткіштері және олардың кәсіпорынның тиімділігін бағалаудағы рөлі туралы мамандандырылған әдебиеттер мен ғылыми басылымдарды талдау мен бағалауға негізделген.

Компанияның қаржылық тұрақтылығы дегеніміз-компанияның қаржылық ағындары тұрақты және компанияның белгілі бір уақыт аралығында бизнесті қолдауға, сондай-ақ компанияның өнімдері мен қызметтерін өндіруге қол жетімді несиелер мен шығындарды жабуға ақшасы бар дегенді білдіреді. Бұл компанияның қаржылық капиталын бағалауда маңызды рөл атқарады. Сонымен қатар компанияның тиімді қызметінің және оның төлем қабілеттілігінің көрсеткіштері де маңызды.

Бұл үдерісті талдау үшін әртүрлі әдістер қолданылды. Мысалы, қаржылық әлеуетті бағалау әдістері, оның ішінде қаржылық көрсеткіштерді және олардың өзгеру динамикасын талдаудың әртүрлі әдістері бар. Қаржылық бағалаудың дәстүрлі және математикалық әдістері, соның ішінде салыстыру, кластерлеу және абсолютті, орташа және салыстырмалы көрсеткіштерді қолдану әдістері, сонымен қатар аналитикалық кестелерді қолдана отырып, компанияның қаржылық көрсеткіштерін жалпылау және кластерлеу әдістері.

Алынатын нәтижелер бәсекеге қабілеттілікті арттыруға және мақсатты салалық позицияларға қол жеткізуге бағытталған тиімді басқару шешімдерін қабылдау үшін көмекші құрал ретінде компанияның қаржылық жағдайын бағалау үшін бизнес пен талдаушыларға ұсынылады.

Кілт сөздер: *әдіс, бағалау, бағалау әдістері, қаржы, қаржылық әлеует, компания, бизнес, басқару шешімдері, тиімділік, қаржылық тұрақтылық, қаржылық көрсеткіштер.*

Ключевые слова: *метод, оценка, методы оценки, финансы, финансовый потенциал, компания, бизнес, управленческие решения, эффективность, финансовая устойчивость, финансовые показатели.*

Keywords: *method, valuation, valuation methods, finance, financial potential, company, business, management decisions, efficiency, financial stability, financial indicators.*

Кіріспе. Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын және онымен жұмыс істейтін компаниялардың тәуекел деңгейін анықтау үшін оның қаржылық әлеуеті талданады. Бұл сыртқы ортадағы өзгерістерге реакция жылдамдығын, оның қазіргі және болашақта жоғары қаржылық нәтижелерге жету қабілетін анықтау үшін қажет.

Компанияның қаржылық әлеуеті-бұл кәсіпорынның нақты және ықтимал қаржылық мүмкіндіктерін қамтитын күрделі тұжырымдама. Ол компания қызметінің мүмкін болатын ең жоғары қаржылық нәтижесіне қол жеткізу үшін компания ішіндегі қатынастардың құрылуын көрсетеді. Кәсіпорынның қаржылық әлеуеті мен перспективалық мүмкіндіктерін анықтай отырып, алдымен оның кәсіпкерлік қызметін қаржыландыру деңгейі мен мүмкіндіктерін анықтау қажет.

Бүгінгі таңда ел экономикасының тұрақсыз жағдайлары, коронавирустық пандемия көптеген компаниялардың қаржылық жағдайына әсер етті. Ішкі және сыртқы ортаның серпінді өзгеретін факторлары, қаржылық жағдайдың тұрақсыздығы басшылықтан жедел ден қоюды және қаржылық мәселелерді шешу үшін кешенді шаралар қабылдауды талап етеді. Осыған байланысты кәсіпорынның қаржылық әлеуетін бағалау мәселесі қаржылық тұрақтылықты және кәсіпорынды дамыту бойынша одан әрі іс-қимылдарды айқындаудың маңызды шарты ретінде өзекті болып отыр.

Бұл зерттеудің мақсаты-кәсіпорынның қаржылық жағдайын бағалау әдістерін зерттеу және осы тақырыптағы ғылыми жарияланымдарды жалпылау.

Зерттеу мақсатына жету үшін келесі міндеттер қойылды:

- қаржылық көрсеткіштер мен қаржылық коэффициенттерді бағалау әдістерінің мәнін, сондай-ақ олардың компания қызметіндегі рөлін зерттеу;
- кәсіпорынның қаржылық нәтижелерін тиімді бағалау тәсіліне сыни баға беру.

Компанияның қаржылық әлеуетінің бағалау кәсіпорынның қаржылық жағдайын анықтап қана қоймай, одан әрі қаржылық даму мүмкіндіктерін де анықтауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттерге шолу. Қаржылық менеджмент саласындағы ғылыми әдебиеттерді талдау қаржылық әлеуеттің толық тұжырымдамасын және оны бағалау әдістерін бермейді.

Ғылыми зерттеулерде кәсіпорынның қаржылық әлеуетін бағалаудың әртүрлі әдістері кеңінен талқыланады, олар қаржылық көрсеткіштерді және олардың өзгеру динамикасын талдаудың әртүрлі тәсілдерін қамтиды.

Жалпылау және топтау әдісі аналитикалық кестелерді қолдана отырып, компанияның қаржылық көрсеткіштерін талдауды қамтиды. Топтау әдісінің мысалдарына көлденең, тігінен және тренділік талдау, қаржылық көрсеткіштер әдісі, факторлық және салыстырмалы талдау жатады [1].

О.М. Зыкин және В.М. Костромин мақаласы компанияның қаржылық әлеуетін бағалау үшін коэффициент әдісін қолданады [2]. Бұл көрсеткіштерді есептеу компанияның қаржылық әлеуетін тиімді және жылдам бағалауға мүмкіндік береді.

В.А. Гребенникова сондай-ақ кәсіпорынның қаржылық әлеуеті бағалауға арақатынас әдісін қолданады, оның негізгі мақсаты кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығы, рентабельділігі және төлем қабілеттілігі көрсеткіштерін есептеу болып табылады [3]. И.О. Боткин, А.Н. Пыткин және А.И. Хисамова екі критерий негізінде компанияның қаржылық әлеуетін бағалау әдістемесін қолданады [4]. Алайда, ұсынылған әдістеме кәсіпорынның қаржылық әлеуетін сапалы бағалауды ғана қамтамасыз етеді және сандық түрде көрсетілмейді.

Л.Ф. Сухова, И.В. Крючкова, И.Б. Боцюн қаржылық ресурстардың ішкі жасырын резервтерін ескеретін қаржылық әлеуетті бағалаудың инновациялық әдісін ұсынады [5]. Кәсіпорынның қаржылық әлеуетін бағалау әдісі тек сапалы бағалауды ғана емес, сонымен бірге қаржылық әлеуетті сандық бағалауды да қамтуы керек. Өйткені, қаржылық әлеуеттің мәні компанияның өз саласындағы сенімділігін бағалаудың өлшемі мен көрсеткіші бола алады. А.Р. Коломийцева компанияның қаржылық әлеуетіне қаржылық әлеуетке әсер ететін факторларды ескере отырып, кезең-кезеңмен бағалауды ұсынады [6]. А.А. Немчинова жұмысында сауда кәсіпорындарының қаржылық әлеуетін бағалау алгоритмі ұсынылған, ол келесі бағыттарды қамтиды: фрагменттік бағалау, айналым активтерін қаржыландыру моделін пайдалану [7].

В.В. Стукачев, И.А. Дружинина ақша ағындарын талдау негізінде қаржылық әлеуетті бағалауды ұсынады [8]. М.А. Локтионов сонымен қатар экономикалық қосылған құн негізінде қаржылық әлеуетті бағалауды ұсынады [9]. Егер компанияның қажетті көлемде экономикалық қосымша құн құруға мүмкіндігі болмаса, бұл оның қаржылық әлеуетін айтарлықтай төмендетеді. И.А. Бондин мақаласында кәсіпорынның қаржылық әлеуетін бағалаудың біріктірілген моделі ұсынылады [10].

Кәсіпорынның қаржылық әлеуетін бағалау әдісі қаржылық әлеуетті сапалы және сандық бағалауды ғана емес, сонымен қатар өндірісті кеңейту үшін одан әрі қолдану үшін пайдаланылмаған қаржылық әлеуеттің көлемін ашуы керек.

И. Котэйн қаржылық көрсеткіштерді бағалау әдісіне негізделген еуропалық компаниялардың қаржылық әлеуетін бағалаудың кешенді моделін ұсынады [11].

Х. Сакаи, Х. Нисидзава, С. Мацунами, Х. Сакадзилер жүргізген зерттеу сыртқы тұтынушылар үшін (мысалы, инвесторлар, банктер, сақтандыру компаниялары, қазынашылық органдары және т.б.) ақпарат қалыптастырудың негізгі факторларының бірін зерттейді [12]. Сакаи әдісі және т.б. бастапқыда кәсіпорындардың қызметін сипаттайтын қаржылық көрсеткіштер туралы себептік ақпарат алу ұсынылды. Тимоти Харттың мақаласында кәсіпорынның экономикалық әлеуетін арттыру үшін жоспарлау жүйесі ұсынылған [13].

Негізгі бөлім. Өр түрлі салалардағы компаниялардың қаржылық жағдайын салыстыра отырып, 2016 жылдан 2020 жылға дейінгі соңғы 5 жылдағы бес көпшілікке таныс компаниялардың қаржылық көрсеткіштері талданды.

Әр компанияның қаржылық әлеуетін рейтингтік бағалау келесі қаржылық көрсеткіштерді талдау негізінде жүргізілді:

- төлем қабілеттілігінің көрсеткіштері (ағымдағы өтімділік коэффициенті, тез (жылдам) өтімділік коэффициенті, абсолюттік өтімділік коэффициенті),
- рентабельділік көрсеткіштері (активтердің рентабельділігі, сатудың рентабельділігі),
- айналым көрсеткіштері (дебиторлық және кредиторлық қарыздардың арақатынасы коэффициенті),
- қаржылық тұрақтылық көрсеткіштері (тәуелсіздік коэффициенті, қаржы левереджінің коэффициенті, инвестицияларды жабу коэффициенті) [14].

Қаржылық әлеуетті рейтингтік бағалау бірнеше кезеңнен тұруға тиіс. Бірінші кезеңде компанияның қаржылық әлеуеті бағаланатын негізгі қаржылық көрсеткіштер айқындалады.

1-кестеде негізгі қаржылық көрсеткіштер және олардың ұсынылатын мәндері көрсетілген.

1-кесте

Қаржылық көрсеткіштер бойынша компанияның қаржылық әлеуетін бағалау*

№	Коэффициенттер	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі
1.	Ағымдағы өтімділік коэффициенті	> 2,1	1,3-2,1	< 1,20
2.	Тез (жылдам) өтімділік коэффициенті	0,81-0,73	0,72-0,42	< 0,42
3.	Абсолюттік өтімділік коэффициенті	> 0,21	0,12-0,21	< 0,13
4.	Тәуелсіздік коэффициенті	0,72-0,51	0,31-0,52	<0,32
5.	Қаржы левереджінің коэффициенті	<0,72	0,42-0,63	<0,42
6.	Инвестицияларды жабу коэффициенті	>0,72	0,32-0,71	<0,32
7.	Дебиторлық және кредиторлық қарыздардың арақатынасы коэффициенті	>0,81	0,43-0,82	<0,43
8.	Активтердің рентабельділігі	>0,12	0,04-0,12	<0,042
9.	Сатудың рентабельділігі	0,32-0,23	0,04-0,23	<0,042

* Авторлармен жүргізілген есептеулер негізінде құрастырылған [3]

Келесі қадам-әр компания үшін осы көрсеткіштердің құнын есептеу. 2-кестеде осы есептеулердің нәтижелері көрсетілген.

2-кесте

2020 жыл бойынша 5 компанияның қаржылық көрсеткіштерін талдау*

№	Коэффициенттер	Есептелу жолдары	Баян Сұлу	Азия Агро Фуд	АКМЗ	Mega Center	Kcell
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Ағымдағы өтімділік коэффициенті	$K_{\text{бл}} = \text{Айналым активтері} / \text{Қысқа мерзімді міндеттемелер}$	1,72	1,05	0,72	0,65	1,21
2	Тез (жылдам) өтімділік коэффициенті	$K_{\text{бл}} = (\text{АҚ} + \text{ҚМҚС} + \text{ҚМДҚ}) / \text{Қысқа мерзімді міндеттемелер}$	1,20	0,35	0,41	0,61	0,99
3	Абсолюттік өтімділік коэффициенті	$K_{\text{абл}} = \text{АҚ} + \text{ҚМҚС} / \text{Қысқа мерзімді міндеттемелер}$	3,11	0,35	0,72	0,56	0,66
4	Тәуелсіздік коэффициенті	$K_{\text{а}} = \text{Меншікті капитал} / \text{Активтер}$	0,21	0,22	0,51	0,12	0,37
5	Қаржы левереджінің коэффициенті	$K_{\text{фл}} = \text{Қарыздық капитал} / \text{Меншікті капитал}$	0,25	0,68	0,051	0,83	0,22

1	2	3	4	5	6	7	8
6	Инвестицияларды жабу коэффициенті	$K_n = \text{Меншікті капитал} + \text{Ұзақ мерзімді міндеттемелер} / \text{Капитал мен міндеттемелердің жалпы сомасы}$	0,71	1,66	1,36	2,27	1,31
7	Дебиторлық және кредиторлық қарыздардың арақатынасы коэффициенті	$K_{об} = \text{Түсім} / \text{Дебиторлық қарыздар}$	0,51	0,62	0,96	0,93	0,35
8	Активтердің рентабельділігі	$P_{ак} = \text{Таза пайда} / \text{Активтер} * 100$	0,16	0,95	0,22	0,16	0,25
9	Сатудың рентабельділігі	$P_n = \text{Пайда} / \text{Түсім} * 100$	0,16	4,02	0,016	1,74	0,33
10	Кәсіпорынның қаржылық әлеуеті деңгейінің қорытынды рейтингтік бағасы (КҚӘДҚРБ)	$КҚӘДҚРБ = \sum_{(n/1}^{*n/n}$	0,9	1,08	0,54	0,88	0,64

* Авторлармен жүргізілген есептеулер негізінде құрастырылған [15]

Компанияның қаржылық әлеуетінің осы рейтингтік жүйесі негізінде (2-кесте) біз әрбір компания үшін әрбір көрсеткіш бойынша қаржылық әлеуеттің деңгейін анықтаймыз.

3-кесте

Жекелеген қаржылық көрсеткіштер бойынша компанияның қаржылық әлеуетінің рейтингі*

Коэффициенттер	Баян Сұлу	АзияАгроФуд	АКМЗ	Mega Center	Kcell
Ағымдағы өтімділік коэффициенті	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі
Тез (жылдам) өтімділік коэффициенті	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі
Абсолютті өтімділік коэффициенті	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі
Тәуелсіздік коэффициенті	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі
Қаржы левереджінің коэффициенті	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі
Инвестицияларды жабу коэффициенті	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі
Дебиторлық және кредиторлық қарыздардың арақатынасы коэффициенті	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі
Активтердің рентабельділігі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі
Сатудың рентабельділігі	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі

* Авторлармен жүргізілген есептеулер негізінде құрастырылған [3,4]

Компанияның қаржылық әлеуетінің қорытынды рейтингтік бағасы 4-кестеде ұсынылған сипаттамалар критерийі негізінде КҚӘДҚРБ көрсеткішінің мәні бойынша айқындалады.

Компанияның қаржылық әлеуетін түпкілікті бағалау критерийлері*

№	Әлеуеттің деңгейі	Мәндері	Сипаттамасы
1	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі	КҚӘДҚРБ = 0,75 және одан жоғары	Компанияның жоғары рентабельділігі және тұрақты қаржылық жағдайы
2	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі	КҚӘДҚРБ = 0,5	Рентабельділіктің орташа деңгейі, компанияның қаржылық жағдайы ішкі және сыртқы орта факторларына байланысты.
3	Қаржылық әлеуеттің төмен деңгейі	КҚӘДҚРБ = 0,25	Компанияның төмен рентабельділігі, тұрақсыз қаржылық жағдайы

* Авторлармен жүргізілген есептеулер негізінде құрастырылған [7]

5-кестеде келтірілген критерийлерге сәйкес біз әр компания үшін КҚӘДҚРБ көрсеткіштерінің мәнін есептейміз және оның қаржылық әлеуетінің деңгейін анықтаймыз.

Компаниялардың қаржылық әлеуеті деңгейінің қорытынды бағасы*

№	Компаниялар	КҚӘДҚРБ мәні	Қаржылық әлеуеттің деңгейі
1	Баян Сұлу	0,87	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі
2	АзияАгроФуд	1,08	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі
3	АКМЗ	0,541	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі
4	Mega Center	0,87	Қаржылық әлеуеттің жоғары деңгейі
5	Kcell	0,65	Қаржылық әлеуеттің орташа деңгейі

* Авторлармен жүргізілген есептеулер негізінде құрастырылған [9]

Жүргізілген есептеулер нәтижесінде Баян Сұлу, АзияАгроФуд және Mega Center компанияларының қаржылық әлеуетінің жеткілікті жоғары деңгейі бар деп қорытынды жасауға болады. Ал Kcell және АКМЗ компанияларының қаржылық әлеуетінің орташа деңгейі бар.

Қорытынды. Мақалада компанияның қаржылық әлеуетін бағалаудың заманауи әдістерін зерттеу ұсынылған. Зерттеу мамандандырылған әдебиеттер мен ғылыми басылымдарды талдау мен бағалауға негізделген. сондай-ақ іскерлік белсенділікті, қаржылық көрсеткіштерді және олардың бизнес тиімділігін бағалаудағы рөлін талдауда.

Кәсіпорынның қаржылық жағдайын бағалауда қаржылық әлеуетті бағалау өте маңызды кезең болып табылады. Бұл зерттеу кәсіпорынның қаржылық әлеуеті деңгейінің рейтингтік бағасын қолданды. Зерттеу нәтижесінде қарастырылып отырған бес кәсіпорынның үшеуі жоғары қаржылық әлеуетке ие екендігі анықталды.

Рейтингтік талдау барлық кәсіпорындардың қаржылық әлеуетін анықтаудың ең тиімді әдісі болғандықтан жүргізілді және оны пайдалану ыңғайлы. Қаржылық әлеуетті бағалау әдістері негізгі қаржылық көрсеткіштерді ескереді. Көрсеткіштердің сенімділігі компанияның одан әрі даму жоспарын жасауға мүмкіндік осылай береді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Дрынова И.А. Кәсіпорынның қаржылық әлеуетін бағалау әдістері // XXI ғасырдың ғылыми қауымдастығы. VIII Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары бойынша ғылыми еңбектер жинағы (Анапа қаласы, 14 наурыз 2020 ж.). – Анапа: UFO-дағы Nic ESP баспасы. – 2020. – 52 б.
2. Зыкина О.М., Костромин В.Е. Сақтандыру компаниясының қаржылық әлеуетін бағалау («ВСК» САО мысалында) // Қазіргі экономика: өзекті мәселелер, жетістіктер мен инновациялар. – 2020. – Б. 48-51.
3. Гребенникова В.А., Киракосян М.А., Мартиросян А.А. Кәсіпорынның қаржылық әлеуетін бағалау әдістері // Экономиканы қайта құрудың аймақтық мәселелері, 2019. – № 7. – Б. 98-105.
4. Боткин И.О., Пыткин А.Н., Хисамова А.И. Кәсіпорынның қаржылық әлеуетін бағалауды әдістемелік қамтамасыз ету // Қаржы және басқару. – 2019. – № 4. – Б. 36-51.

5. Сухова Л.Ф., Крючкова И.В., Боцон И.Б. Кәсіпорындардың қаржылық әлеуетін талдау және бағалау: инновациялық тәсіл // Белгород ынтымақтастық, экономика және құқық университетінің хабаршысы. – 2018. – № 2. – Б. 106-116.
6. Коломийцева А.Р. Корпоративтік бизнестің қаржылық әлеуетін бағалау («Дорспецстрой» ААҚ және «ДСУ-7» ААҚ мысалында) // Ғылым санмен. – 2018. – № 2. – Б. 18-24.
7. Немчинов А.А. Сауда кәсіпорнының қаржылық әлеуетін бағалау // Сібір қаржы мектебі. – 2019. – № 1. – Б. 93-96.
8. Сукачева В.В., Дружинина И.А. Ақша ағындарын талдау негізінде қаржылық әлеуетті бағалау ерекшеліктері // Жас зерттеушілердің бүкілресейлік ғылыми конференциясы. «Бүгінгі экономика: қазіргі жағдайы және даму болашағы». – 2019. – Б. 196-202.
9. Локтионова М.А. Стратегиялық қаржылық менеджмент жүйесіндегі экономикалық қосылған құн негізінде коммерциялық корпоративтік ұйымдардың қаржылық әлеуетін бағалау // Экономика және заң практикасы мәселелері. – 2017. – № 5. – Б. 28-34.
10. Бондин И.А. Ұйымның қаржылық әлеуетін талдау және бағалау // қазіргі жағдайдағы бухгалтерлік есеп, аудит және талдаудың өзекті мәселелері. – 2018. – Б. 111-131.
11. Kotane I., Kuzmina-Merlino I. Assessment of financial indicators for evaluation of business performance // European integration studies. – 2018. – №6. – P. 82-89.
12. Sakai H., Nishizawa H., Matsunami S., Sakaji H. Extraction of causal information from PDF files of the summary of financial statements of companies. Transactions of the Japanese Society for Artificial Intelligence. – 30(1). – 2019. – P. 172-182.
13. Hart T. System of the enterprise economic potential enhancement planning. International journal of economics and society. – URL: <https://www.emerald.com/insight/publication/issn/0306-8293/vol/48/iss/12>.
14. Качкова О.Е. Проблемы раскрытия бюджетной информации в бухгалтерской (финансовой) отчетности организаций бюджетной сферы: монография / Качкова О.Е., Кришталева Т.И. – М.: КноРус. – 2022. – 189 с.
15. Мишулина О.В., Панина Г.В. Экономический анализ и диагностика деятельности малого предприятия (финансовый анализ). – Костанай: Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ». – 2020. – 82 с.

REFERENCES

1. Drynova I. Kasiporynnyn karzhylyk aleuetin bagalau adisteri // XXI gasyrdyn gylym kauymdastygy. VIII Halykaralyk gylym-practicalyк conference materialdary boynsha gylym yenbekter zhinagi (Anapa kalasy, 14 Nauryz 2020). – Anapa: UFO-dagy Nic ESP baspasy. – 2020. – 52 b. [in Kazakh].
2. Zykina O., Kostromin V. Saktandyru kompaniyasyn karzhylyk aleuetin bagalau («VSK» SAO mysalynda) // Kazirgi ekonomika: ozekti maseleler, zhetikter men innovatiyalar. – 2020. – B. 48-51 [in Kazakh].
3. Grebennikova V., Kirakosyan M., Martirosyan A. Kasiporynnyn karzhylyk aleuetin bagalau adisteri // Ekonomikany kaita kurudyn aimaktyk maseleri. – 2019. – № 7. – B. 98-105 [in Kazakh].
4. Botkin I., Pytkin A., Hisamova A. Kasiporynnyn karzhylyk aleuetin bagalau dy adistemelik kamtamasyz etu // Karzhi zhane baskaru. – 2019. – № 4. – B. 36-51 [in Kazakh].
5. Sukhova L., Kryuchkova I., Botsyun I. Kasiporyndardyn karzhylyk aleuetin taldaу zhane bagalau: innovatiyalyk tasil // Belgorod yntymaktastyk, economics zhane kuyk universitetin khabarshysy. – 2018. – № 2. – B. 106-116 [in Kazakh].
6. Kolomiytseva A. Corporatik biznестin karzhylyk aleuetin bagalau («Dorspetsstroy» AAK zhane «DSU-7» AAK mysalynda) // Gylym sanmen. – 2018. – № 2. – B. 18-24 [in Kazakh].
7. Nemchinov A. Sauda kasipornyn karzhylyk aleuetin bagalau // Sibir karzy mektebi. – 2019. – № 1. – B. 93-96 [in Kazakh].
8. Sukacheva V., Druzhinina I. Aksha agyndaryn taldaу negizinde karzhylyk aleueti bagalau erekshelikteri // Zhas zertteushilerdin bukilreseilik gylym conferences. «Buhingi economy: kazirgi zhagdayy zhane damu bolashagi». – 2019 – B. 196-202 [in Kazakh].
9. Loktionova M. Strategiyalyk karzhylyk management zhuyesindegi ekonomikalыk kosylgan kun negizinde commerciyalyk corporatik uyymdardyn karzhylyk aleuetin bagalau // Economics zhane zan praktikasy maseleri. – 2017. – № 5. – B. 28-34 [in Kazakh].
10. Bondin I. Uyymnyn karzhylyk aleuetin taldaу zhane bagalau // kazirgi zhagdaydagy bookkeeping esep, audit zhane taldaудyn ozekti maseleri. – 2018. – B. 111-131 [in Kazakh].

11. Kotane I., Kuzmina-Merlino I. Assessment of financial indicators for evaluation of business performance // European integration studies. – 2018. – №6. – P. 82-89.

12. Sakai H., Nishizawa H., Matsunami S., Sakaji H. Extraction of causal information from PDF files of the summary of financial statements of companies. Transactions of the Japanese Society for Artificial Intelligence. – 30(1). – 2019. – P. 172-182.

13. Hart T. System of the enterprise economic potential enhancement planning. International journal of economics and society. – URL: <https://www.emerald.com/insight/publication/issn/0306-8293/vol/48/iss/12>.

14. Kachkova O. Problemy raskrytiya budzhetnoi informacii disclosure v buhgalterskoi (finansovoi) otchetnitsy organisacii budzhetnoi sfery: monographiya/ Kachkova O., Krishtaleva T. – M.: KnoRus, 2022. – 189 s. [in Russian].

15. Mishulina O., Panina G. Economicheskii analys i diagnostica deyatelnosti malogo predpriyatiya (financovyi analys). – Kostanay: Kostanayskii filial FGBOU VO «ChelGU», 2020. – 82 s. [in Russian].

Омарова А.И., Кузенбаева Э.Р., Аманиязова Г.Д., Таскинбайқызы Ж.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА КОМПАНИИ

Аннотация

Определение финансового потенциала предприятия необходимо для определения его финансовой устойчивости и уровня риска других компаний, работающих с ним. В статье показано, что финансовая устойчивость компании равна равновесию финансовых потоков компании. Для определения платежеспособности использовались различные методы. Необходимо определить, насколько своевременно он способен реагировать на изменения во внешней среде и обеспечить достижение высоких финансовых результатов как в текущем периоде, так и в будущем.

В данном исследовании была использована рейтинговая оценка уровня финансового потенциала компании. В результате исследования было установлено, что три из 5 рассматриваемых компаний обладают высоким уровнем финансового потенциала. Полученные выводы представляются бизнесу и аналитикам для оценки финансового состояния компании, способствующего принятию эффективных управленческих решений, направленных на повышение конкурентоспособности и достижение целевых отраслевых позиций.

Omarova A., Kuzenbayeva E., Amaniyazova G., Taskinbaykyzy Zh.

MODERN METHODS FOR ASSESSING THE FINANCIAL POTENTIAL OF A COMPANY

Annotation

Determining the financial potential of an enterprise is necessary to determine its financial stability and the level of risk of other companies cooperating with it. The article reflects that the financial stability of the company is equivalent to the balance of the company's financial flows. Various methods were used to determine solvency. It is necessary to determine how timely it can respond to changes in the external environment and ensure the achievement of high financial performance both in the current period and in the future.

In this study, a rating assessment of the level of the financial potential of the company was applied. As a result of the study, it was determined that three of the 5 companies under consideration have a high level of financial potential. The findings are recommended to business and analysts to assess the financial situation of the company, contributing to the adoption of effective management decisions aimed at improving competitiveness and achieving targeted industry positions.

